

DARUL POPORULUI AMERICAN ÎN COLECȚIILE BIBLIOTECII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Elina BOLGARINA,
șef secție Literaturile lumii,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: litera@bnrm.md

Rezumat: *Colecțiile de carte străină din secția „Literaturile lumii” a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (BNRM) păstrează o varietate de exemplare martori propriu-zis a istoriei universale. În șirul lor se regăsesc și cărțile cu ex-libris etichetă, pe care este imprimat steagul poporului american, cu inscripția „To the Heroic People of the Soviet Union from the People of America”.*

Cele 55 de exemplare prezente la Biblioteca Națională cu însemnul menționat, fac parte din campania de colectare a cărților pentru bibliotecile sovietice, afectate de consecințele celui de-al Doilea Război Mondial.

Potrivit surselor istorice în toamna anului 1946, aproximativ 250 de mii de cărți în limba engleză din perioada secolelor XIX-XX au fost trimise în fosta Uniune Sovietică. Temelia acestei inițiative a fost distrugerea a 12 mii de biblioteci în colecțiile cărora se păstrau mai mult de 20 milioane de cărți în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Acțiunea de colectare s-a desfășurat cu participarea Primei Doamne a Statelor Unite ale Americii, Eleanor Roosevelt. Printre instituțiile participante au fost implicate numeroase biblioteci, precum: Biblioteca Publică din Chicago, Universitatea din Seattle (Washington), Liceul Tehnic Omaha (Nebraska), Universitatea din Toledo (Ohio), Liceul George Washington, Biblioteca Arlington, Biblioteca Publică Wakefield, Liceul

Oakland (California), precum și cetățeni simpli din SUA care au trimis cărți din bibliotecile lor personale. Printre donatori s-a numărat și președintele american Harry Truman.

Cea mai mare parte a donației de carte din partea poporului american a rămas în capitala fostei URSS, altele au fost distribuite în capitalele republicilor care au avut de suferit în urma războiului. În prezent puținele exemplare cu ex-librisul „To the Heroic People of the Soviet Union from the People of America” care sunt atestate prin bibliotecă au devenit rarități bibliofile.

Cuvinte-cheie: *ediții bibliofile, istorie universală, colecții de bibliotecă, literaturile lumii, ex-libris american, BNRM.*

Participarea la prestigioasa conferință „Valori Bibliofile” a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova este un prilej important de a apela la memoria instituțională, de a ne gândi la originile formării colecțiilor noastre, în cea mai mare parte prin eforturile generațiilor de bibliotecari. De exemplu, pentru a completa colecția de literatură în limbi străine într-o anumită perioadă istorică, angajații acestui departament au plecat în delegații de serviciu, selectând cu grijă și afecțiune din fondurile de rezervă ale marilor biblioteci cărți pe care le-au adus, literalmente, pe umerii săi la Chișinău...Datorită muncii, sârguinței și opțiunilor judicioase, colecția de beletristică străină în limba originalului, în principala bibliotecă a Moldovei, a crescut calitativ. Despre această interesantă experiență cunoaștem nemijlocit din relatările doamnei Zinaida Culea, șefă de mulți ani a Secției de publicații în limbi străine de atunci a Bibliotecii.

Așa au apărut cărțile englezești și americane, la care ne vom referi în continuare, în colecția BNRM. Predecesorii bibliotecarilor actuali au triat aceste publicații, la cumpăna anilor 60-70 ai secolului al XX-lea, din fondul de rezervă al Bibliotecii Unionale pentru Literatură Străină (Vsesoiuznaia Gosudarstvenaia Biblioteka Inostranoi Literaturî - VGBIL). A fost o selecție de foarte înaltă calitate. Cărțile erau trecute în Cartea de inventar Nr 14 a secției de publicații în limbi străine (anul de primire 1968, ianuarie-martie) și numărul 22 (anul de primire 1972). Aceste tipărituri destul de vechi și importante, cu sigilii, ex-

librisuri și inscripții curioase alternează în Inventare cu ediții mai noi - cu ștampila „Împrumut VGBIL” și însemnările privind excluderea lor din sala de împrumut.

Pe cele 55 de cărți, de regulă, este văzut doar un singur sigiliu de bibliotecă, al BNRM. Și tot ceea ce înconjoară aceste publicații și tot ceea ce, ca și artefactele, poartă în sine urma unei pagini neobișnuit de interesante din istoria secolului al XX-lea.

Să ne transferăm imaginar în SUA din a doua jumătate a anilor 40 ai secolului trecut...

Afirmația, că o carte este cel mai bun cadou are un caracter universal și este valabilă pentru ambele emisfere ale pământului. Colecția de sute de mii de cărți a fost adunată de organizația caritabilă „Russian War Relief”, cunoscută și ca „Russian War Relief Fund”, și „The American Committee for Russian War Relief” (Fondul de ajutor de război pentru Rusia, Comitetul american pentru asistența Rusiei în timp de război). Crearea acestei organizații a fost inițiată la o lună după atacul nazist asupra Uniunii Sovietice - la 29 iulie 1941. Adevărata activitate a început în septembrie-octombrie a aceluiași an, în urma unui miting masiv din Madison Square Garden, cel mai faimos complex sportiv și de concerte din New York, numit și cea mai mare arenă a Pământului. Apoi, voluntarii au început să strângă donații, pornind de la câțiva cenți din banii de buzunar ai unui școlar până la cea mai mare contribuție unică de 100 de mii de dolari. Banii au fost folosiți pentru achiziția echipamentelor medicale umanitare, a alimentelor și îmbrăcăminte pentru poporul sovietic.¹ Sub auspiciile acestei organizații au fost elaborate postere și filme cu conținuturi anti-război.^{2,3}

Trebuie de remarcat faptul că a această organizație a fost condusă de personalități publice din SUA, ca Fred Myers, Edward C. Carter, Allen Wardwell, a inclus cele mai mari personalități ale secolului XX - Thomas Mann, Albert Einstein și Charlie Chaplin. Rapoartele privind activitatea organizației au fost publicate în principalele surse mass-media americane: Associated Press, The Washington Post, The New York Times.⁴

Pe măsură ce se apropia victoria, organizația caritabilă nu și-a oprit activitatea, ci dimpotrivă, cu o săptămână înainte de sfârșitul celui

de-al Doilea Război Mondial, a anunțat începerea unei noi acțiuni. În paralel cu colectarea de alimente și haine, a început să adune cărți clasice în limba engleză, cărți pentru copii și cărți de umor, fantasy, non-ficțiune și poezie.

Fundația a numit distrugerea de către naziști a 12 000 de biblioteci și a peste 20 de milioane de cărți, drept pretext a acestei inițiative generoase, în timp ce „în școlile sovietice, un curs de engleză de patru ani includea studiul lucrărilor lui Mark Twain, Jack London, William Saroyan și William Shakespeare”.⁵ Astfel, cititorii de pe această parte a oceanului au fost susținuți în dorința lor de a studia limba engleză, citind și înțelegând cărțile englezești, primite în dar din SUA.

Dimensiunea acestui eveniment este uimitoare. Voluntarii au adunat cărți în toată America - în biserici, universități, biblioteci, școli. Elevii au scris eseuri pe tema „Cartea mea preferată și de ce cred că le va plăcea rușilor”, au organizat manifestări, al căror scop a fost colectarea cadourilor de cărți. Au fost acceptate doar cărți în stare bună, cu coperti cartonate și numai cărți interesante. Președintele american Harry Truman a donat lucrările în 40 de volume ale lui George Washington. Prima Doamnă Elizabeth Virginia Truman a organizat și un prânz caritabil cu această ocazie. Biblioteca Congresului SUA a dăruit 10 000 de volume. Potrivit unor rapoarte, până în toamna anului 1946, în Uniunea Sovietică fuseseră trimise 250 000 de cărți.

Cu regret, nu a existat nici o recunoștință pentru acest dar. Anul 1946 nu a fost cel mai oportun pentru exprimarea recunoștinței, deoarece a izbucnit Războiul Rece și, ca urmare au fost întrerupte toate relațiile, cărțile de peste ocean s-au instalat în colecțiile închise ale bibliotecilor. În arhivele Bibliotecii de Stat de Literatură Străină a Rusiei (VGBIL) au fost găsite urme ale unui lot de 150 de mii de volume, provenite din acea memorabilă donație de la organizația caritabilă Russian War Relief (Ajutor de război pentru Rusia).^{5,6}

De aici urmărim drumul unui stoc de publicații americane și engleze, ajunse și în principala bibliotecă a Chișinăului, în anii 1960-1970. Să aruncăm o privire mai atentă la acest cadou. Căci, de fapt, acest lucru este indicat pe etichete strălucitoare, ex-librisuri care înfățișează steaguri ale ambelor țări, pe forzațul cărților: „To the Heroic People of

the Soviet Union from the People of America. Via Russian Relief. Gift of” – „Către poporul eroic al Uniunii Sovietice de la poporul Americii, prin ajutorul de Război Rusesc. Darul de”... Iar numele donatorului - o persoană sau organizație privată era scris sau imprimat.

Selecția marilor autori englezi include William Shakespeare, Jonathan Swift, Walter Scott, George Gordon Byron, Charles Dickens, Robert Louis Stevenson, Rudyard Kipling. Printre scriitorii americani de seamă găsim pe Henry Longfellow, Washington Irving, Mark Twain, Jack London, Louisa May Alcott, ș.a.

După aranjarea volumelor în ordinea numerelor de inventar, întreaga subcolecția era mai bine vizibilă; a fost clarificată și apartenența lor anterioară la VGBIL. Este curios, că chiar la începutul listei triate au existat exemplare, foarte revelatoare în ceea ce privește informațiile despre acel moment specific de istorie ale secolului al XX-lea, și de donatorii de cărți. Așadar, condiționalul nr. 1 (Nr. Fondului străin, mai departe prescurtat ca IF, 47534) - volumul scriitorului englez Rudyard Kipling „Wee Willie Winkie and American Notes”, conține cel deja cunoscut ex-libris, umplut cu dactilografieri în engleză: „de la domnul și doamna Jack și Sophie Nathan. 41-15 Vernon Bvrd., Long Island City, New York, N.Y.” Deci, publicația a fost donată de cuplul căsătorit Nathan din New York. Iar următorul exemplar, romanul autorului englez Samuel Butler, „The Way of All Flesh” (IF 47541) conține o indicație privind apartenența anterioară la cea mai înaltă instituție guvernamentală americană, și anume sigiliul: „This Book Is a Property of the Federal Government” („Această carte este o proprietate a Guvernului Federal”), cu indicarea alături a numărului 296.

Următoarele două ediții sunt foarte interesante în ceea ce privește informațiile despre publicațiile apărute în perioada războiului: IF 47543. Stewart, George R. Storm: Un roman, complet, integral. - Washington, New York: Infantry Journal, Penguin Books, 1945 (Third Printing/tipărirea a 3-a, mai 1945). Furtuna descrisă în carte este o alegorie a războiului. Nu în zădar prefața cărții, scrisă de colonelul Joseph Green, redactorul „The Infantry Journal”, începe cu sintagma „War goes on, whatever the weather” (Războiul continuă, indiferent de vreme). Intriga cărții este direct legată de ostilitățile declanșate de Germania în Europa, deși acțiunea detectivului are loc în California. Emblema seri-

ei „Jurnalul Infanteriei” de pe copertă - un ostaș în uniformă, purtând o cască, cu un pistol pe spate. Aparent, „exemplarul nostru” a fost citit activ încă în SUA.

IF 47544. Shakespeare, William. Cinci mari tragedii: Romeo și Julieta, Iulius Cezar, Hamlet, Regele Lear, Macbeth / Cambridge Text editat de William Aldis Wright. Cu introduceri de John Masefield, înc. rezumate, glosare etc. – New York: Pocket Books, Inc. 1945. - (Tipărirea a 24-a - martie 1945). Pe frontispiciul ediției se vede o emblemă: un vultur cu o carte care ține în cioc o panglică cu inscripția: „Cărțile sunt arme în războiul ideilor”. Semnătura sub emblemă: „Aceasta este o carte de război”. În continuare citim explicația: „Această ediție completă este realizată cu reglementările Guvernului pentru conservarea hârtiei și a altor materiale esențiale”. Și ce ediție minunată este aceasta - cea mai subțire hârtie, imprimare uimitoare vizibilă, excelent conținutul, comentariile bogate... Shakespeare pentru toate timpurile. A fost foarte populară printre cititorii BNRM în anii 1990, când publicul pur și simplu făcea pelerinaj la bibliotecă, iar cărțile lui Shakespeare în original erau solicitate în sala de lectură în fiecare zi.

Am amintit că în cadrul acestei acțiuni au fost colectate donații de la universități, biblioteci și școli americane. Doar cateva exemple:

IF 47554. Shakespeare's Comedy of a Mid Summer-Night's Dream / Shakespeare; Editat, cu note de William J. Rolfe. – New York, Cincinnati, Chicago, 1905. - Pe foaie de titlu sunt două amprente ale sigiliului „High School, Albany, N.Y.” (Liceu, Albany, New York) și semnătura a doi donatori: „Lucy Manarino”, „domnișoară Shearan”.

IF 47556. Goldsmith, Oliver. Poetry and the Drama: poezii și piese de teatru ale lui Oliver Goldsmith, cu introducere și note de Austin Dobson. (Everyman's Library) / Editat de Ernest Rhys. – Londra: J. M. Dent & Sons Ltd., New York: E. P. Dutton & Co., 1914. Pe foaia de titlu află un sigiliu rotund „Property of The Board of Education. Dayton, Ohio” (Proprietatea Consiliului de Învățământ), iar pe pagina 1 se vede o ștampilă în relief: „Biblioteca Liceului Stivers”. Pe pagina de titlu sunt indicii bibliotecii, CZU american.

IF 47606. Și din nou William Shakespeare: „The new Hudson Shakespeare”: As You Like It / Introducere și note de Henry Norman Hudson, LLD. Editat și revizuit de Ebenezer Charlton Black

LLD (Glasgow). – Boston, etc.: Ginn and Company, 1908. Exemplarul poartă un sigiliu roșu: „William S. Hackett Junior High School. Albany, New York” (Liceul William S. Hackett). Există o amprentă neagră a sigiliului bibliotecii: „Withdrawn” – „retras/decontat”. Și un autograf scris de mână de o persoană particulară: „Pearl Harris”.

Cunoscutul roman al Louisei May Alcott, „Little Men”, a fost dăruit de biblioteca publică din Palo Alto, statul California și antologia „Treasury of Life and Literature. Vol.2 & 3. Citirea și trăirea. – New York etc.: Charles Scribner’s Sons, 1937”, a fost oferită, conform stampilei americane de pe ea, de școala Nr 91. Și așa mai departe, exemplele pot fi tot mai multe și mai multe.

O observație interesantă – pe cărți există sigilii sau inscripții care indică diverse filiale ale „Societății americane pentru asistența Rusiei” (The American Society for the Russian Relief, Inc.), organizată la acea vreme în Statele Unite. Să urmărim aceasta prin alte exemple:

IF 47794. Kipling, Rudyard. The Day’s Work. – New York: Doubleday & McClure Co., 1898. – În ex-libris standard: „Poporului eroic al Uniunii Sovietice de la poporul Americii, prin intermediul Rusiei. Gift of” este dactilografiat numele organizației - donator: „American Society for RUSSIAN RELIEF, INC, 17th St., N.W. - Washington D.C.” Aceasta este ceea ce vedem pe prim-forzaț, iar pe foaia de gardă, citim textul imprimat: „Victory Book Campaign, Washington, D.C.” (Campania Cartea Victoriei).

IF 47803. Milton, John. Paradise Lost (ediție de lux cu coperta în relief, pagina de titlu lipsește, pe cotorul cărții însemnată editura „D. H. & Co.”) – Ex-libris conține numele donatorului: „Daughters of the American Revolution Derby, Shelton, Conn.” - „Fiicele Revoluției Americane”. Mai jos vedem ștampila: „Russian Relief Inc., Bridgeport, Connecticut.” Este prezent și autograful binefăcătoarei - „Mary C. Hubbell”.

IF 66568. The Sir Roger de Coverley Papers from The Spectator / Editat cu introducere și note de Mary E. Litchfield. – Boston: Ginn & Company, Publishers; The Athenaeum Press, 1903. Acest exemplar poartă sigiliul Societății Americane pentru Asistența Rusiei, Inc. - Comitetul Massachusetts 284 Dartmouth St. Boston 16.

IF 47676. Irving, Washington. Alhambra. – New York și Londra:

G. P. Putnam's Sons, s.a. – Imprimat cu negru pe primul forzaț: „American Society for Russian Relief, Inc. 540 Emerson St., Palo Alto”, în statul California.

Însă, în cele mai multe cazuri, vedem donații de cărți de la persoane particulare, cetățeni americani de rând. Să urmărim geografia carității. Iată orașele și statele din SUA desemnate ca adrese de retur: Creston, Iowa; Quincy, Illinois; Wichita, Kansas; Boulder, Colorado; Perrysburg, Ohio; Seattle, Washington; Hayward, California; Detroit, Michigan; Danbury, Connecticut; San Francisco, California; Humeston, Iowa; Salt Lake City, Utah; Albany, New York; Berkeley, California; Newark, New York, etc... În total, am găsit 37 de nume de donatori pe exemplarele noastre, oameni de diferite vârste, sex, statut social.

Ilustrative sunt cărțile cu o „istorie de familie” anterioară pe care le putem urmări prin inscripțiile proprietarilor americani. Iată cartea: IF 47753. Dickens, Charles. Povești de Crăciun. - New York: Grosset & Dunlap, 1937/39, ediție de lux cu ilustrații excelente. Pe frontispiciul cărții citim informația: „Patricia Joan McJullian, 42 Jacques Avenue, New Dorp”, iar cu o pagină mai înainte - o inscripție: „Patriciei de la Tata”, ceva devreme această carte a fost dăruită proprietarei de tatăl acestia. În acest context, aș dori să atrag atenția asupra adresei Patriciei: New Dorp este una dintre primele așezări europene din zona New York, fondată de coloniștii olandezi din colonia New Netherlands, iar numele este o versiune anglicizată a Nieuw Dorp, care în olandeză înseamnă „Sat nou”. Adică, cartea ne-a fost trimisă chiar din inima New York-ului istoric. Fata s-a despărțit de o carte din colecția de acasă în favoarea cititorilor de cealaltă emisferă a globului pământesc.

Sunt prezente unitățile cu urme din istoria familiei, ceea ce este de fiecare dată interesant. Pe exemplarul „A Douăsprezecea Noapte” de William Shakespeare citim inscripția în cinstea sărbătorii de Crăciun: „A iubi și a fi iubit e cea mai mare fericire a existenței. Domnișoara Fanny Duren, Crăciun fericit 1893”. În următoarele două cazuri, găsim înregistrări: despre o donație „de la un nepot” în ziua de Crăciun 1898 și despre o ofrandă solemnă a unei cărți în ziua de Crăciun 1911. Este o coincidență uimitoare că aceste două cadouri de Crăciun sunt una și aceeași carte de Rudyard Kipling „The Day's Work” (Munca Zilei), dar în două diferite ediții americane, din aceeași epocă, anii 1898

și 1905. Ultimul exemplu este „Gulliver’s Travels” de Jonathan Swift, carte recepționată de fetița Marion de la unchiul Bill la Crăciunul anului 1940. În fine, cartea a fost oferită de proprietara Marion Pfaff din California fondului Russian War Revief, pentru transferare cititorilor potențiali din URSS.

După cum am menționat anterior, oamenii au dăruit un număr diferit de exemplare, uneori cantități semnificative. În acest sens, aș vrea să o menționez pe orecare „Clara din Odesa”. Într-unul dintre articolele de ziar dedicate acțiunii privind donația extinsă de carte a societății civile americane, am dat peste o informație despre numele binefăcătoarei, notate mai întâi în engleză: „Claire Goureau Redwood City, California”, iar următoarea era în limba rusă: „Clara din Odessa”⁵. Cu mare bucurie am găsit o carte cu aceeași inscripție în colecția Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova! Se pare că fosta odesită Claire Goureau a donat o mulțime de cărți, deoarece acestea s-au împrăștiat pe diferite adrese și au fost documentate în cel puțin două biblioteci. Și această lucrare este emoționantă și frumoasă - „Romeo și Julieta” de William Shakespeare.

Pe exemplare există și o adresare directă al donatorului american către cititorul din această parte a lumii. Am văzut așa o dedicație pe exemplarul „Frumuseții Negre” (Black Beauty) de Anne Sewell: „În speranța că această carte vă va aduce o diversiune de la realitățile aspre ale războiului, este oferită cu recunoștință de prietenii bărbaților și femeilor în serviciu prin facilitățile: Clubului Kiwanis din Worcester, Inc., Radio Station WAAB, Worcester Free Public Library”. Reținem, ca aceasta este statul Massachusetts. Dar la exemplarul cărții „Contele de Monte-Cristo” de Alexandre Dumas în traducere engleză, am găsit autograful proprietarei făcut cu un scris copilăresc: „Suzanne Celanierre W. D. C.” [Washington, Districtul Columbia]. Fata a desenat un steag, a scris „REDS”. Cu siguranță, ea a citit mai întâi această carte, apoi a dat-o...

Aș dori să remarc că aceste cărți, considerate deja de multă vreme adevărate rarități în întreaga lume și, bineînțeles, aici în Moldova, sunt incluse în „fondul de aur” al secției „Literaturile lumii” a BNRM. Cititorii le-au văzut integral abia la începutul anilor 1990, după desființarea colecțiilor cu acces închis/limitat și deschiderea tuturor fondurilor pentru utilizatori. Acum aceste exemplare sunt prezentate, în mod regulat, la diverse expoziții de carte, atrăgând atenția vizita-

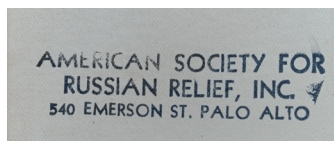
torilor prin calitatea și cultura înaltă a editării, tipice pentru Marea Britanie și Statele Unite ale Americii la sfârșitul secolului al XIX-lea - prima jumătate a secolului al XX-lea. Printre acestea se numără volumele tipărite pe hârtie „verge” sau pe hârtie de orez abia lipsit de greutate, așa cum este în cazul menționatului mai sus volumul „Cinci mari tragedii” de William Shakespeare. Se poate observa la unele din ele că portretele gravate ale scriitorilor și ilustrațiile sunt căptușite cu grijă cu hârtie absorbantă, iar marginile cărților sunt aurite.

În general, observăm că acest fenomen istoric a fost recent documentat activ în surse online de biblioteci rusești și în rețelele sociale.⁷

Cazul rar – un cadou de carte a devenit dovada unui gest larg al sufletului uman, făcut în numele unui întreg popor către alt popor, care este valoros și semnificativ în orice moment. Doar din acest motiv, merită să cunoaștem istoria acestor 55 de cărți din colecția secției „Literaturile lumii” a BNRM.

Este important de menționat, că aproape optzeci de ani mai târziu, în legătură cu evenimentele actuale din Ucraina, Asociația Americană de Biblioteci (ALA) a inițiat un proiect aproape cu același nume, anunțând o acțiune cuprinzătoare Ukraine Library Relief Fund, care este acum în desfășurare: donațiile colectate sunt trimise către Asociația Bibliotecilor din Ucraina pentru a ajuta bibliotecile să obțină resurse de a repara daunele și a menține bibliotecile deschise, pentru a ajuta persoanele strămutate, pentru a susține bibliotecarii aflați în dificultate.⁸

Cărți cu ex-librisuri reflectate în articol

Referințe bibliografice:

1. Russian War Relief (RWR) / Wikipedia, free encyclopedia. [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_War_Relief

2. [Our Russian Front](#) / Wikipedia, free encyclopedia. [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Our_Russian_Front
3. Kostin, Sergei Nikolaevich. Russian War Relief poster. – In: United States Holocaust Historical Museum [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/irn555365>
4. All Gifts of Russian War Relief Labeled as ‘From People of U.S.’; ‘Spontaneous Outpouring of Good-Will’ Is Found in Flow of Thousands of Tons of Goods From Country to Reds. /În: The New York Times– Jan. 4, 1944. – [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: <https://www.nytimes.com/1944/01/04/archives/all-gifts-of-russian-war-relief-labeled-as-from-people-of-us.html>
5. Дубичева, Ксения. В библиотеках ищут американские антикварные книги, подаренные советскому народу // Российская газета. – 2011, 16 iun. – [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: <https://rg.ru/2011/06/16/reg-ural/knigi.html>
6. S., Artur. Books for Russia: Glenview sends aid to Soviet students, 1946 // Stories through Keepstakes. – February 14, 2022. – [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: <https://storiesthroughkeepstakes.com/books-for-russia-glenview-sends-aid-to-soviet-students-1946/>
7. „Books for Russia” Group on Facebook// Facebook. – [online]. [citat 06.07.2023]. – Disponibil: <https://www.facebook.com/groups/432071587491215>. Vezi și: <https://www.aonb.ru/news/1052-geroiceskomu-sovetskomu-narodu.html>; http://www.nbchr.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=14720:virtualnaya-vystavka-geroicheskomu-sovetskomu-narodu-istoriya-odnoj-knizhnoj-kollektsii&catid=35&Itemid=480; <http://werawolw.ru/?p=27941>, etc.
8. ALA Ukraine Library Relief Fund: Donate to ALA. / ALA (American Library Association). – [online]. [citat 11.07.2023]. - Disponibil: <https://ec.ala.org/donation/IRO-0000-UKLRF>